

Таміла Гладка

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ОСВІТНЬОЇ
ПОЛІТИКИ США

постановка проблеми

У статті розглядаються стратегічні пріоритети сучасної освітньої політики США. Аналізуються основні законодавчі акти на підтримку інноваційних реформ в освіті. Визначаються особливості та головні принципи американської освіти.

Ключові слова: управління освітою, інноваційна освітня політика, інновації, інноваційний розвиток.

Інноваційна освіта є основою інноваційного розвитку країни, важливим чинником для підвищення рівня її конкурентоспроможності у сучасному глобалізованому суспільстві.

За даними Світового Економічного Форуму Сполучені Штати Америки мають найвищий індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index rankings 2008–2009) серед 134 країн світу. Україна в цьому рейтингу знаходиться на 72 позиції [1].

Протягом довгого періоду США знаходяться серед передових країн світу, які усвідомили значення освіти для соціально-економічного розвитку країни. На розвиток освіти в Сполучених Штатах асигнуються гігантські кошти, валові затрати на освіту досягають астрономічної суми в 1 трлн.дол. на рік [2, с. 30].

До американського досвіду управління й освітньої політики в публікаціях звертались свого часу Б. Вульфсон, В. Громовий, Д. Дзвінчук С. Клепко, В. Луговий, О. Лютов, Г. Малинецький, Є. Подольська, В. Супян, М. Тетчер та ін.

У галузі «державне управління» вивченню питання управління державними закладами вищої освіти США присвячене дисертаційне дослідження С. Калашнікової [3].

Вивітленню різних аспектів американського досвіду управління освітою приділяли увагу багато вчених, але сучасний стан освітньої політики США потребує поглибленого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті – визначити стратегічні орієнтири сучасної освітньої політики США, розглянути основні законодавчі акти на підтримку інноваційних реформ в освіті, визначити особливості та головні принципи американської освіти.

Маргарет Тетчер, визнаючи США найбагатшою й найвільнішою країною на землі, зазначає: «Америка – це більше, ніж нація, держава чи зверхдержава; саме в цьому й полягає її ідея – ідея, яка трансформувала всіх нас. Америка унікальна своєю міццю, багатством і світоглядом» [4, с. 44].

Вона виділяє головні принципи цивілізованого управління державою, які є притаманними США – це:

- обмеження влади та її підзвітність;
- верховенство правосуддя над силою;
- абсолютна моральна цінність кожної окремої людини, яку держава повинна поважати [Там само, с. 503].

Головними пріоритетами національної політики Сполучених Штатів Америки є наука, освіта та інновації. Завдяки цьому Америка змогла забезпечити собі цілковите лідерство на міжнародній арені в науково-технічному й економічному розвитку.

Незаперечним є твердження В. Супяна про те, що «США володіють конкурентними перевагами серед провідних країн світу в науці та освіті. В Америці є:

- найбільш розвинена освітня система у світі, яка гнучко реагує на потреби суспільства й виробництва;

- добре розвинена наукова інфраструктура, незаперечне лідерство в світі по ключовим напрямках фундаментальної та прикладної науки;
- фінансова система, яка забезпечує доступ до венчурного капіталу для забезпечення процесу технологічних нововведень в економіку;
- державна політика в галузі науки техніки і освіти, яка забезпечує вироблення пріоритетів розвитку в даних галузях і державному фінансуванні сфери науки та освіти;
- ефективна практика і довготривалі традиції співробітництва держави і приватного сектора в сфері науки і освіти» [2, с. 34].

Лідерство американської системи освіти в організації підготовки управлінських кадрів відмічає Є. Подольська. На думку вченої, досвід науково-педагогічної, філософської, соціологічної спільноти США заслуговує на якомога ширше розповсюдження у світі [5, с. 141].

Для України, як вважає С. Клепко, цінним є «передусім засвоєння концепцій, які функціонують в американській освіті – концепції активної школи, чартерних шкіл, концепції громадянської освіти» [6, с. 242].

У США освітою опікуються на федеральному рівні, на рівні штату та місцевому. Згідно Десятої Поправки (1791 р.) до Конституції США (1787 р.) «Повноваження, які не делеговані Сполученим Штатам цією Конституцією і не забороняються нею окремим штатам, зберігаються відповідно за штатами або за народом» [7, с. 40]. Виходячи з цього, загальні повноваження в створенні державних навчальних закладів і управління ними є прерогативою штатів.

У Сполучених Штатах не існує будь-якої загальнонаціональної шкільної системи, так само як і не існує єдиних освітніх програм і стандартів, немає загальних вимог до методів навчання. Організаційні питання, питання якості навчання, вибору методів та освітніх програм у відповідності до місцевих умов та особливостей приймається на рівні громадськості, батьків, учителів, шкільних рад. Таке гнучке децентралізоване управління дозволяє швидко реагувати на проблеми та своєчасно приймати рішення. Тому, як слушно зазначає В. Громовий, «в Америці є головне, що дозволяє успішно вирішувати будь-які проблеми – підтримуюче освіту, відповідальне суспільство й місцеві громади» [8, с.257].

Федеральний уряд відіграє обмежену, але важливу роль в освітній політиці на всіх рівнях. Основним відомством федерального уряду в галузі освіти є Департамент освіти США, місія якого полягає у забезпеченні рівного доступу до освіти і сприянні поширенню передового педагогічного досвіду в країні. До завдання Департаменту освіти також входить впровадження законів, прийнятих Конгресом США для підтримки освіти на федеральному рівні.

Департамент освіти визначає політику, проводить і координує більшість програм федеральної фінансової допомоги, що виділяється на потреби освіти відповідно до зазначених законів; займається розподілом фінансової допомоги по всій країні установам, які мають право на її отримання, зокрема серед початкових, середніх та вищих навчальних закладів; для навчання осіб з фізичними вадами, неписьменних, дітей з малозабезпечених сімей, обдарованих дітей, а також для навчання іммігрантів, американських індіанців та людей з обмеженими знаннями англійської мови.

Також Департамент здійснює моніторинг досліджень з багатьох аспектів освіти; збирає дані і вивчає тенденції; відбирає інформацію для визначення підходів, ідей та успішних методів викладання; надає результати зазначених досліджень працівникам освіти та широкій громадськості.

Очолює Департамент освіти міністр освіти (the Secretary), що має двох заступників (the Deputy Secretary, the Under Secretary), які координують діяльність закріплених підрозділів. У разі відсутності міністра його функції виконує головний заступник (the Deputy Secretary).

(Координаційна структура Департаменту освіти США подається на рис.1) [9].

аналіз останніх досліджень і публікацій

виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

виклад основного матеріалу

Рис.1. Координаційна структура Департаменту освіти США [9].

Місія американської школи – виховати доброго громадянина не лише своєї країни, а й світу. Школа вчить дітей глобально мислити, якомога більше знати про світ, у якому вони живуть. Учні глибоко переймаються проблемами людства. Під час занять вони створюють власні проекти, де пропонують вирішення складних проблем (екології, бідності народів Африки, негативного впливу техногенних катастроф, проблеми питної води тощо). Примітно те, що кожен американець зацікавлений в отриманні якісної та доступної освіти і прагне до ціложиттєвого навчання [10, с. 29].

У США глибоко вивчають проблеми освіти, що дозволяє вибудувувати чіткі стратегії її розвитку й створювати дієві закони.

У 2001 році, зіткнувшись з проблемою низьких результатів національного тестування і «розривом успішності» між дітьми із багатих і бідних сімей, Америка прийняла закон «Школа без відстаючих» (No Child Left Behind), у якому була чітко сформульована мета – забезпечення стовідсоткової успішності учнів до 2014 року. Цей революційний закон зобов'язує державу надавати якісну освіту кожному окремому учню. З цією метою кожен штат визначив поетапне тестування для оцінювання прогресу в забезпеченні засвоєння навчального матеріалу всіма дітьми. Штати зобов'язуються проводити щорічно тестування прогресу в математиці і читанні з 3 до 8 класу. В історії США подібні вимоги ніколи раніше не були внесені до закону.

Закон ґрунтується на чотирьох позиціях:

- 1) звітність за результатами;
- 2) робота на результат (максимальне використання підходів на основі наукових досліджень);

3) надання батькам широкого вибору шкіл для навчання дітей;

4) місцеве управління та гнучкість у прийнятті рішень [11].

Особлива увага в американській школі приділяється тестуванню. Відповідно у цьому напрямку передбачено:

- щорічне тестування з математики в класах з 3 до 8;
- щорічне тестування з природничих наук (починаючи з 2007-2008 рр.) – один раз в початковій, молодшій середній та старшій середній школі;
- розробити тестування, що дозволило б учням застосувати нове знання в нових ситуаціях;
- аналізувати та вирішувати завдання, що пропонуються в певному реальному контексті;
- продемонструвати розуміння процесів, які описуються природничими науками, в рамках завдання – імітації реальної ситуації [Там само].

На важливості знань і значимості освіти для людини в сучасному глобалізованому світі постійно наголошується Президентом Бараком Обамою. Так, виступаючи з промовою в Комерційній Палаті США, він, зокрема, сказав: «У глобальній економіці, де найцінніші уміння, які ви можете продати – це ваші знання і хороша освіта – уже давно не шлях до можливостей і успіху, а передумова успіху» [12].

Тому стратегія американської освіти зорієнтована на здобуття учнями таких знань і навичок, які необхідні людині в XXI сторіччі, а саме:

- засвоєння бази знань з ключових дисциплін таких, як математика, природничі науки та іноземні мови, а також уміння застосовувати ці знання;

- особиста відповідальність, зокрема, уміння працювати в колективі заради набуття знань – процесу, що триватиме усе життя;
- навички чіткого спілкування із представниками інших культур – як усно, так і письмово – більш, ніж однією мовою;
- вміння користуватися інформаційними та комунікаційними технологіями, а також застосовувати навички комп'ютерної грамотності в реальних життєвих ситуаціях [11].

Головний принцип американської освіти, як і всього американського устрою життя, – якомога більше свободи й більше відповідальності. Американські учні вільні у виборі школи, занять, у яких відчувають додаткову потребу чи які їм до вподоби, відвідування факультативних курсів. Але у них також досить розвинене почуття відповідальності за свої дії, навчання, дозвілля. Учні мають чітке переконання, що особиста відповідальність кожного за своє навчання – запорука успіху всієї країни. На цьому акцентував увагу, звертаючись з посланням до молоді, Барак Обама: «Не матиме значення те, на скільки будуть інноваційними наші школи і наскільки ефективними будуть наші викладачі. Америка не зможе досягти успіху, поки наші студенти не візьмуть на себе відповідальність за свою освіту» [13].

Освітня політика США спрямована на створення різноманітної освітньої послуг. Навчальний процес фокусується виключно на дитині: розвитку її здібностей, задоволенні її потреб. З цією метою пропонується широкий вибір різноманітних навчальних закладів та програм:

- 1) *Програми вільного зарахування* (за вибором батьків). Надають батькам можливість вибору школи серед усіх шкіл окремого округу, а також в інших округах даного штату.
- 2) *«Магнітні» школи* – державні початкові чи середні школи, які пропонують особливі програми, які здатні привабити значну кількість учнів різного етнічного і соціально-економічного походження.
- 3) *«Чартерні» (незалежні) школи* – це державні школи, які пропонують більш широкий вибір батькам, і звільнені від багатьох статутних і регуляторних вимог. В обмін на надану їм більшу ступінь свободи, чартерні школи повинні звітуватись у покращенні академічної успішності учнів. По-ставлене завдання полягає в тому, щоб замінити управління за правилами обов'язком покращити успішність.
- 4) *«Віртуальні» школи* – освітні заклади, які надають можливість вивчення предметів через Інтернет і є доступними широкому колу учнів.
- 5) *Програми паралельного відвідування школи та коледжу* – дають можливість учням середньої школи відвідувати заняття в коледжі та одночасно з отриманням середньої освіти отримати ряд заліків з предметів, які стосуються післяшкільної освіти.
- 6) *Стипендіальні («ваучерні») програми* – передбачають надання батькам державних коштів для повноважень чи часткової оплати навчання дитини в навчальному закладі за їхнім вибором. У залежності від типу програми, батьки можуть вибрати приватну (світську чи релігійну) або державну школу.
- 7) *Програми, що дозволяють батькам відраховувати витрати на освіту дітей з податку на прибуток.* Податкові заліки чи відрахування надаються приватним особам або корпоративним платникам податків, які вносять пожертви організаціям, що надають освітні гранти; пільги, також виділяються батькам-платникам податків для того, щоб полегшити їм оплату освіти дітей, в тому числі й оплату приватних шкіл [14].

Окрім цього, існує ще й індивідуальна освіта вдома. Батьки можуть самі займатись навчанням своїх дітей (при цьому не маючи педагогічної освіти) чи наймати репетиторів. Результативність навчання перевіряється завдяки проходженню тестування. Для людей з особливими потребами створені відповідні освітні центри.

З метою покращення якості викладання штатами вводиться альтернативна сертифікація учителів, підвищення оплати висококваліфікованим викладачам і доплати тим, які працюють у школах, де не вистачає вчительських кадрів.

Сьогодні Америка прискореними темпами рухається в новий технологічний уклад. Цьому сприяє, на думку доктора фізико-математичних наук, професора, заступника директора Інституту прикладної математики імені М. В. Келдиша Російської Академії Наук Г.Малинецького те, що американці спочатку вибудовують стратегії і мегапроекти, а потім – і потрібні для них інновації. Вчений, зокрема, зазначає: «У США спеціально вивчають: ще не існуючі інновації, винаходи, які потрібні для прискореного переходу в нову еру – еру нанотехнологій» [15].

Шлях до нової ери економічного процвітання США Білий Дім пов'язує в першу чергу з удосконаленням освіти, визначаючи такі п'ять пріоритетів освітніх реформ:

- 1) інвестування в ініціативи, пов'язані з раннім дошкільним вихованням;
- 2) заохочення кращих стандартів і оцінок, зосередившись на перевірці шляхів, які краще підходять нашим дітям;
- 3) залучення, підготовка і винагорода видатних вчителів, даючи стимул новому поколінню викладачів і новим рівням видатної майстерності всіх наших викладачів;
- 4) сприяння інноваціям і високій майстерності в американських школах, підтримуючи привілейовані школи, реформуєчи шкільний календар і структуру шкільного дня;
- 5) забезпечення кожного американця якісною вищою освітою – чи то навчання в коледжі чи технічна підготовка [13].

На досягнення поставлених цілей спрямована дія нового Закону про відновлення та реінвестування («The American Recovery and Reinvestment Act»), який був підписаний Президентом у лютому 2009 року.

Цей законодавчий акт є надзвичайною реакцією на кризу, несхожу на жодну з часів Великої Депресії, і включає заходи щодо модернізації національної інфраструктури, підвищенню енергетичної незалежності, розширенню можливостей для освіти, збереженню і поліпшенню доступної за ціною охорони здоров'я, забезпеченню звільнення від податків і захисту тих, хто цього потребує найбільше [16].

Закон передбачає виділення коштів на суму \$ 787 мільярдів, з них: на наукові дослідження спрямовується \$ 8,9 млрд., на освіту \$ 90,9 мільярдів.

- Кошти на освіту пропонується розподіляти таким чином:
- \$ 44,5 млрд. в якості допомоги для місцевих шкільних округів для запобігання звільнень і скорочень, з гнучким використанням коштів на модернізацію і ремонт шкіл;
 - \$ 15,6 млрд. на збільшення грантів;
 - \$ 13 млрд. для учнів з низьким рівнем доходу;
 - \$ 12,2 млрд. на спеціальну освіту;
 - \$ 2,1 млрд. кошти на Head Start (національна програма, яка сприяє готовності до школи за рахунок підвищення соціального і розумового розвитку дітей шляхом надання освіти, охорони здоров'я та інших послуг);
 - \$ 2 млрд. для догляду за дітьми;
 - \$ 650 млн. на освітні інновації;
 - \$ 300 млн. для збільшення заробітної плати вчителів;
 - \$ 250 млн. для аналізу успішності учнів;
 - \$ 200 млн. для підтримки працюючих студентів коледжів;
 - \$ 70 млн. на освіту безпритульних дітей [17].

Така фінансова підтримка є потужним імпульсом для розвитку освітньої галузі.

Створення гнучких умов навчання, заохочення кращих стандартів в освіту, забезпечення різноманітності якісних освітніх послуг для набуття нових знань протягом всього життя, сприяння інноваційній культурі й творчості в освіті – такі стратегічні орієнтири сучасної освітньої політики США.

Завдяки чітко вибудованим стратегіям інноваційного розвитку освіти та спільним зусиллям влади й громад-

ськості у створенні майбутнього для своєї країни Америка прискорено просувається в нову еру нанотехнологій. Тому досвід Сполучених Штатів варто розглядати як приклад для формування оптимальної моделі державного управління інноваційним розвитком освіти в Україні.

Література

1. Доповідь Світового Економічного Форуму « The Global Competitiveness Report 2008-2009». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/pdf/GCR08/GCR08.pdf>.
2. Супян В.Б. Наука и образование в США: главные приоритеты развития в «экономике знаний» / Виктор Борисович Супян // США. Канада: Экономика – Политика – Культура. – 2008. – № 6. – С. 23–34.
3. Калашнікова С. А. Управління державним сектором вищої освіти США: дис. ... кандидата наук з держ. управління : 25.00.05 / Калашнікова Світлана Андріївна. – К., 1999. – 225 с.
4. Тэтчер Маргарет. Искусство управления государством. Стратегия для меняющегося мира / Пер. с англ. – 2-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 504 с.
5. Подольська Є. А. Американська освіта як лідер в організації процесу навчання управлінських кадрів / Єлизавета Ананіївна Подольська // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Американська філософія освіти очима українських дослідників». – Полтава : ПОІППО, 2005. – 281 с.
6. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / Сергій Федорович Клепко. – Полтава : ПОІППО, 2006. – 328 с.
7. The Constitution of the United States of America with the Declaration of Independence and the Articles of Confederation. – New York : Barnes & Noble Books, 2005. – 93 p.
8. Громовий В. Школа, школа... / Віктор Громовий. – К. : Плеяди, 2004. – 400 с.
9. U.S. Department of Education. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/offices/or/index.html?src=ln>
10. Гладка Т. Освіта під маркою «made in USA», або що рухає американську освіту / Таміла Гладка // Управління освітою. – 2009. – число 13 (217). – С. 28–31.
11. No Child Left Behind.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/nclb/overview/intro/presidentplan/proposal.pdf>.
12. Remarks by the President to the Hispanic Chamber of Commerce on a Complete and Competitive American Education. The web site for the White House – Режим доступу <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-united-states-hispanic-chamber-commerce>.
13. Taking on Education // The web site for the White House. – Режим доступу : <http://www.whitehouse.gov/blog/09/03/10/Taking-on-Education/>.
14. U.S. Department of Education, International Affairs Staff, Education in the United States: A Brief Overview, Washington, D.C., 2005. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/offices/list/ous/international/edus/index.html>.
15. Малинецкий Г.Г. Инновация – последняя надежда России / Георгий Геннадьевич Малинецкий. (Сайт о нанотехнологиях #1 в России). – Режим доступа: <http://www.nanonewsnet.ru/articles/2009/georgii-malinetskiidoklad-o-perspektivakh-rf>.
16. The web site for the White House. – Режим доступу <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/ostp/library/compliance/recoveryact>.
17. American Recovery and Reinvestment Act Stimulus Opportunities for Integrating Technology with Educational Goals. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://images.apple.com/education/docs/Apple-Education_Stimulus_White_Paper.pdf.

УДК 351.779

Юлія Дідок

ДЕРЖАВНИЙ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИЙ КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД: ПРИЗНАЧЕННЯ, СУТНІСТЬ, ВИДИ

Статтю присвячено розгляду особливостей державного ветеринарно-санітарного контролю і нагляду в Україні, здійснення якого є одним з основних завдань держави в галузі ветеринарної медицини. Актуальність дослідження зумовлена важливістю даного виду контролю в державному управлінні для вирішення проблеми забезпечення населення якісною і безпечною продовольчою продукцією тваринного походження. В статті визначені сутність, призначення, види, суб'єкти та об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю; сформульовано пропозиції щодо підвищення його ефективності шляхом вдосконалення законодавчої бази з питань ветеринарної медицини.

Ключові слова: державний ветеринарно-санітарний контроль і нагляд, суб'єкти та об'єкти державного ветеринарно-санітарного контролю і нагляду, види контролю, якість і безпечність продовольчої продукції, ветеринарна медицина, державне управління.

➤ Проблема забезпечення населення якісною і безпечною продовольчою продукцією тваринного походження, загострення епідеміологічної ситуації в світі щодо небезпечних хвороб, спільних для людей і тварин (грип, спричинений вірусом H1N1, губчастоподібна енцефалопатія, високопатогенний грип птиці, сказ та ін.) зумовлюють актуальність вивчення питань, пов'язаних з проведенням державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду (далі ДВСКН).

Своєчасне й ефективне здійснення заходів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду надає можливість запобігти занесенню на територію країни збудників небезпечних хвороб, знизити рівень захворюваності і падежу тварин, підвищити їх продуктивність, гарантувати якість і безпечність продукції та сировини тваринного походження. Протягом 2009 року під час проведення ДВСКН на державному кордоні та транспорті фахівцями державної служби ветеринарної медицини України здійснено 2068 затримок підконтрольних вантажів (у т.ч. з причин відсутності ветеринарних документів – 294, невиконання ветеринарних вимог – 260, заборони на ввезення – 1514); викрито 22675 порушень чинного законодавства; вжиті заходи адміністративного впливу у вигляді штрафу до 22224 осіб; винесено 5681 приписів щодо усунення виявлених порушень; призупинено роботу 742 об'єктів; вилучено з обігу 1860 тонн і утилізовано 1000 тонн продукції тваринного походження сумнівної якості; виявлено 47 випадків невідповідності імпортової продукції тваринництва встановленим вимогам за показниками якості та безпеки [1].

Здійснення контрольно-наглядових ветеринарно-санітарних заходів в сучасних умовах супроводжується низкою перешкод і недоліків правового й організаційного характеру, а саме: недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази з питань ДВСКН, невизначеність механізму проведення ДВСКН під час полювання, вади системи ідентифікації і контролю за переміщенням тварин і товарів тваринного походження тощо. Відтак очевидною стає потреба у винаходженні і застосуванні нових теоретичних підходів до розуміння ролі, призначення і механізмів реалізації ДВСКН, який має відігравати моніторингову й регулятивну роль.

© Дідок Ю. В., 2010.